

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У МИСТЕЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці цифрових інструментів для моніторингу та оцінювання динаміки батьківської компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (2021). URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoi%20osvity.pdf.

2. Волинець Ю., Стадник Н., Панченко Т. Методичний супровід впровадження інновацій у заклад дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 61, том 1, 2023. С. 233–239. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/61_2023/part_1/38.pdf.

3. Волинець Ю. О., Стадник Н. В., Санковська І. М. Організація партнерської взаємодії в сучасному ЗДО в умовах особливих обставин. *Перспективи та інновації науки*. 56 (10). 2025. С. 248–259. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/30340/30298>.

4. Закон України “Про дошкільну освіту” від 06.10.2024, № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

5. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017, № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity Ukrainy (2021). [Basic component of preschool education in Ukraine]. URL:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoi%20osvity.pdf [in Ukrainian].

2. Volynets, Yu., Stadnik, N., Panchenko, T. (2023). Metodychnyi suprovod vprovadzhennia innovatsii u zaklad doshkilnoi osvity [Methodological support for the implementation of innovations in preschool education institutions]. *Current Issues in the Humanities*. Vol. 61, Issue 1. pp. 233–239. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/61_2023/part_1/38.pdf [in Ukrainian].

3. Volynets, Yu. O., Stadnik, N. V., Sankovska, I. M. (2025). Orhanizatsiia partnerskoi vzaiemodii v suchasnomu ZDO v umovakh osoblyvykh obstavyn [Organizing Partnerships in Modern Preschool Education Institutions Under Exceptional Circumstances]. *Perspectives and Innovations of science*. 56 (10). pp. 248–259. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/30340/30298> [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy “Pro doshkilnu osvitu” (2024). [Law of Ukraine “On Preschool Education”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” (2017). [Law of Ukraine “On Education”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 30.05.2026

Прийнято до друку: 27.07.2026

Опубліковано: 08.09.2026

УДК 7.071:[159.942:159.923.2]

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.370625>

Юрій Спринський, аспірант спеціальності “Музичне мистецтво”

кафедри вокально-хорового, хореографічного

та образотворчого мистецтва

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2910-0597>

Зоряна Спринська, кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4844-4917>

Ірина Бермес, доктор мистецтвознавства,

професор кафедри вокально-хорового,

хореографічного та образотворчого мистецтва

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5752-9878>

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У МИСТЕЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто проблему впливу музичного мистецтва на розвиток особистості крізь призму емоційного інтелекту, творчої самореалізації та психологічних особливостей сприйняття музики. Наукова новизна дослідження полягає в уточненні теоретичних підходів до розуміння взаємозв'язку музичного мистецтва та емоційного інтелекту, а також у висвітленні психологічного потенціалу музичної діяльності як засобу розвитку емоційної чутливості, емпатії, творчого мислення та емоційної саморегуляції особистості. Зазначено, що музичне мистецтво є важливим чинником емоційного й особистісного розвитку людини, сприяє формуванню здатності до усвідомлення та регуляції емоцій, розвитку творчих здібностей і комунікативної культури. Доведено, що залучення особистості до музичної

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У МИСТЕЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

діяльності позитивно впливає на процеси самовираження, емоційної взаємодії та гармонійного розвитку особистості.

Ключові слова: емоційний інтелект; творча самореалізація; мистецька діяльність; музичне мистецтво; музичний інтелект; емоційна сфера; художнє мислення; творчість; емпатія; естетичне сприйняття.

Літ. 13.

Yuriy Sprynskyy, Graduate Student in "Music",
Department of Vocal, Choral, Choreographic, and Visual Arts,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2910-0597>

Zoriana Sprynska, Ph.D. (Psychology),
Associate Professor of the Department of Psychology,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4844-4917>

Iryna Bermes, Doctor of Science (Art History),
Professor of the Department of Vocal, Choral, Choreographic, and Visual Arts,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5752-9878>

EMOTIONAL INTELLIGENCE AND CREATIVE SELF-ACTUALIZATION IN ARTISTIC ACTIVITY

This article examines the influence of music on personal development through the lens of emotional intelligence, creative self-actualization, and the psychological characteristics of music perception. The relevance of this study stems from the growing attention in contemporary science to the emotional and value-based aspects of artistic activity and the role of music in shaping human potential.

The aim of the study is to conduct a theoretical analysis of the characteristics of the relationship between emotional intelligence and musical art, as well as to determine the role of musical activity in the development of the emotional sphere, creativity, and personal self-realization.

The research methodology is based on the use of a set of general scientific and specialized methods, including analysis, synthesis, comparison, systematization, and generalization of scientific sources in psychology, pedagogy, and art history. An interdisciplinary approach was applied in this work, which allowed for a comprehensive examination of the impact of musical art on human emotional and personal development.

The scientific novelty of the study lies in refining theoretical approaches to understanding the relationship between musical art and emotional intelligence, as well as in highlighting the psychological potential of musical activity as a means of developing emotional sensitivity, empathy, creative thinking, and emotional self-regulation.

The conclusions state that musical art is an important factor in a person's emotional and personal development, contributing to the formation of the ability to recognize and regulate emotions, as well as the development of creative abilities and communicative skills. It has been demonstrated that engaging in musical activities positively influences the processes of self-expression, emotional interaction, and the harmonious development of the individual.

Keywords: emotional intelligence; creative self-actualization; artistic activity; musical art; musical intelligence; emotional sphere; artistic thinking; creativity; empathy; aesthetic perception.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу сучасної науки до проблеми емоційного інтелекту як важливого чинника професійного та особистісного розвитку людини. В умовах динамічних соціокультурних змін особливої ваги набуває здатність особистості усвідомлювати власні емоції, керувати ними, розуміти емоційні стани інших людей та ефективно вибудовувати міжособистісну взаємодію. Для представників мистецької сфери ці якості мають особливе значення, оскільки творча діяльність безпосередньо пов'язана з емоційним переживанням, художнім самовираженням та глибокою емоційною комунікацією з аудиторією.

У контексті мистецької діяльності емоційний інтелект виступає не лише психологічним ресур-

сом, але й важливою передумовою творчої самореалізації особистості. Високий рівень розвитку емоційного інтелекту сприяє формуванню емоційної чутливості, розвитку емпатії, здатності до рефлексії та продуктивного подолання творчих труднощів. Це особливо актуально для музичного мистецтва, де емоційна виразність, інтерпретація художнього образу та сценічна взаємодія є невід'ємними складниками професійної діяльності митця.

Актуальність теми також посилюється потребою сучасної мистецької освіти у підготовці творчої особистості, здатної не лише до професійного виконання, але й до емоційно зрілої творчої самореалізації. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених емоційному інтелекту, проблема його ролі у процесі творчої самореалізації в мистецькій діяльності потребує подальшого теоре-

тичного осмислення та практичного вивчення. Це визначає наукову й практичну значущість обраної теми дослідження.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематика емоційного інтелекту, творчої самореалізації та психології мистецької діяльності досліджувалася як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Їхні праці стали теоретичним підґрунтям для сучасного розуміння взаємозв'язку емоційної сфери особистості та творчості. Ще на початку ХХ століття це стало підґрунтям для формування психології мистецтва як окремої синтетичної галузі знань. Її становлення відбулося завдяки науковим напрацюванням не лише відомих психологів, а й філософів та мистецтвознавців. Дослідники прагнули осмислити природу творчості, механізми художнього мислення, інтуїтивні процеси митця, а також особливості емоційного впливу мистецтва на людину.

Починаючи з другої половини ХХ століття, проблема творчої діяльності дедалі більше привертає увагу психологічної науки. Особливий інтерес викликають питання, пов'язані з внутрішніми психологічними механізмами творчості, здатністю митця до емоційного переживання, художнього формотворення та глибокого емоційного контакту з аудиторією. У музичному мистецтві це проявляється у здатності виконавця через інтерпретацію музичного твору передавати складні емоційні стани та впливати на внутрішній світ слухача.

Такі наукові пошуки тісно пов'язані з вивченням феномену емоційного інтелекту, який став предметом активного психологічного дослідження відносно нещодавно. Значний внесок у розробку цієї проблематики зробили зарубіжні вчені Г. Гарднер, Д. Гоулман, Дж. Майер, П. Саловей, Д. Карузо та інші. У своїх працях вони підкреслюють важливість розвитку емоційного інтелекту як чинника особистісного становлення, професійної ефективності та успішної соціальної взаємодії [3; 8–10; 12–13]. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває наукове осмислення емоційного інтелекту як складного психологічного феномену, що відіграє важливу роль у творчій самореалізації особистості та розвитку її мистецького потенціалу.

Питання творчості, художнього мислення та психології мистецтва висвітлювали З. Фройд, К.-Г. Юнг, А. Маслоу, К. Роджерс, які розглядали творчість як важливий аспект самореалізації особистості [4]. Значний внесок у дослідження психології музичного мистецтва здійснили Карл Сішор, Ернст Курт та Леонард Мейер.

В українській психології та мистецькій педагогіці питання емоційної сфери особистості, творчого розвитку та мистецької самореалізації розглядали І. Бех, С. Максименко, О. Кононко, О. Рудницька та інші науковці, які наголошували на значенні емо-

ційної культури, емпатії та творчого потенціалу у професійному становленні особистості митця.

Опрацювання наукової літератури дає підстави стверджувати, що активне вивчення феномену емоційного інтелекту розпочалося у 90-х роках ХХ століття. Значний внесок у розробку цієї проблематики здійснили американські психологи Джон Майер та Пітер Саловей, які вперше ввели у науковий обіг поняття “емоційний інтелект” та започаткували його системне дослідження [13]. Науковці трактували емоційний інтелект як сукупність когнітивних здібностей, що забезпечують розпізнавання емоцій, їх усвідомлення, інтерпретацію та регуляцію.

Теоретичним підґрунтям формування концепції емоційного інтелекту стали праці Г. Гарднера, автора теорії множинного інтелекту. Учений обґрунтував існування різних видів інтелекту, серед яких виокремив вербальний, логіко-математичний, просторовий, музичний, кінестетичний, а також внутрішньоособистісний і міжособистісний [9]. Внутрішньоособистісний інтелект, на думку дослідника, пов'язаний зі здатністю людини до самопізнання, усвідомлення власних емоційних переживань та управління власною поведінкою. Міжособистісний інтелект визначається як уміння розуміти емоційні стани інших людей та ефективно вибудовувати взаємодію з ними.

Подальший розвиток ці ідеї отримали у працях Е. Торндайка та Р. Стернберга, які використовували поняття “соціальний інтелект” [5]. Дослідники пов'язували його зі здатністю людини орієнтуватися у сфері міжособистісних взаємин, успішно спілкуватися та налагоджувати конструктивні соціальні контакти.

Загалом концепція Г. Гарднера стала важливим етапом у розвитку наукових уявлень про природу інтелекту, запропонувавши принципово новий підхід до його розуміння. Особливістю цієї теорії є те, що окремі типи інтелекту, виокремлені дослідником, раніше фактично не розглядалися як складові інтелектуальної сфери та не враховувалися у системі традиційного академічного навчання.

Мета статті – теоретичний аналіз особливостей взаємозв'язку емоційного інтелекту та музичного мистецтва, а також визначення ролі музичної діяльності у розвитку емоційної сфери, креативності та самореалізації особистості.

Виклад основного матеріалу. Серед різновидів інтелекту особливу увагу привертає *музичний інтелект*. Здібності, що лежать в його основі, більшість науковців не відносить до складних форм когнітивної діяльності та не пов'язує безпосередньо з освітнім процесом. Водночас вони активно виявляються у повсякденному житті людини. Крім того, музичний інтелект має тісний зв'язок з емоційною сферою особистості, а діяльність, заснована на ньому, зазвичай супроводжується позитивними пережи-

ваннями та підвищеним інтересом. Саме тому проблема глибшого дослідження музичного інтелекту та можливостей його практичного застосування набуває особливої актуальності.

Музично-ритмічний інтелект можна визначити як здатність ефективно використовувати музику та ритм для формування творчого підходу до різних життєвих ситуацій і стимулювання креативного мислення [8].

До основних характеристик музично-ритмічного інтелекту належать уміння розпізнавати структуру музичних творів і ритмічні закономірності, чутливість до звуків та вібрацій, здатність сприймати, створювати й відтворювати мелодії, ритми, тембри та тональні особливості. Важливою ознакою також є здатність диференціювати характерні властивості ритму й тону. Вплив музики, ритму та звукових вібрацій на людину може бути значно потужнішим, ніж вплив багатьох інших форм інтелектуальної активності.

У функціонуванні музично-ритмічного інтелекту беруть участь обидві півкулі головного мозку. Ліва півкуля забезпечує аналітичне та структуроване сприйняття музики й ритму, тоді як права відповідає за емоційне переживання та естетичне задоволення від музики. Оскільки музична діяльність активізує роботу всього мозку, вона сприяє більш ефективному закріпленню інформації у довготривалій пам'яті.

Особа з високим рівнем розвитку музичного інтелекту зазвичай виявляє низку характерних особливостей. Вона уважно сприймає різноманітні звуки навколишнього середовища, реагує на них та здатна вибудовувати з них певні смислові й ритмічні структури. Такі люди відчують потребу слухати музику, отримують від цього емоційне задоволення та прагнуть перебувати у музичному середовищі, взаємодіючи з музикантами й переймаючи їхній досвід.

Реакція на музику може проявлятися на різних рівнях: кінестетичному – через виконання музики, диригування чи створення власних композицій; емоційному – через переживання настрою та темпу музичних творів; інтелектуальному – шляхом аналізу й обговорення музики; естетичному – через усвідомлення художньої цінності та змісту музичних творів [6].

Люди з розвиненим музичним інтелектом зазвичай добре орієнтуються у музичних стилях і жанрах, помічають культурні особливості музики різних народів, виявляють інтерес до колекціонування музичних творів, інформації про музику або музичних інструментів. Вони часто прагнуть удосконалювати вокальні навички та майстерність гри на інструментах, активно використовують музичну термінологію та спеціальні поняття.

Характерною рисою є також здатність добирати

музичні композиції відповідно до власного емоційного стану та використовувати музику як засіб його регуляції. Такі особистості отримують задоволення від музичної імпровізації, можуть логічно завершувати музичні фрази, пропонувати власне трактування задуму композитора, а також здійснювати аналіз і критичне оцінювання музичних добірок. Нерідко вони проявляють зацікавленість професіями, пов'язаними з музичною діяльністю.

Разом із тим визначення рівня розвитку музичного інтелекту або виявлення музично обдарованих осіб є доволі складним процесом. Це пояснюється тим, що музичний інтелект має багатогранний характер, а тому його неможливо повноцінно оцінити лише за допомогою переліку окремих проявів чи здібностей.

Музика може виступати дієвим засобом підвищення ефективності засвоєння академічних дисциплін, однак у практиці освіти музичні методи використовуються недостатньо активно. Однією з причин цього є обмежений власний музичний досвід багатьох педагогів. Водночас функції музики в освітньому процесі не обмежуються лише створенням комфортної та позитивної атмосфери в аудиторії. Вона здатна сприяти емоційному розслабленню, підтриманню працездатності, концентрації уваги студентів, а також полегшувати перехід між різними видами навчальної діяльності.

Особливої актуальності набуває використання музики у процесі вивчення мов. Музична та мовленнєва діяльність взаємно підсилюють одна одну в навчальному процесі. Численні наукові дослідження підтверджують наявність зв'язку між рівнем розвитку музичних здібностей та успішністю опанування іноземних мов. Зокрема, серед людей, які володіють кількома мовами, досить часто спостерігається високий рівень музичної обдарованості [4].

Такий взаємозв'язок можна пояснити тим, що правильна вимова формується завдяки точному сприйняттю звукових відтінків, інтонацій та піртонів. Спів, своєю чергою, сприяє розвитку слухової чутливості до найменших звукових нюансів, удосконалює артикуляційні навички та допомагає акцентувати увагу на правильних мовленнєвих наголосах. Використання музичного супроводу в освітньому процесі також підвищує мотивацію студентів до навчання та сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Посиленню наукового інтересу до проблеми емоційного інтелекту та його значення у житті особистості значною мірою сприяла праця американського психолога Д. Гоулмана "Емоційний інтелект". У своїй роботі дослідник наголошував, що традиційний інтелект, рівень якого визначається за допомогою тестів IQ, забезпечує лише незначну частину життєвого успіху людини. На думку автора, приблизно 20 % успішності пов'язано із загаль-

ними інтелектуальними здібностями, тоді як вирішальне значення мають інші чинники [3; 10]. Важливе місце серед цих чинників і посідає емоційний інтелект, який, за твердженням дослідника, відіграє суттєву роль у процесах особистісного розвитку, професійної самореалізації та побудови успішної кар'єри.

Запровадження поняття емоційний інтелект у психологічну науку стало поштовхом до активізації численних наукових досліджень, присвячених аналізу цього феномена та його ролі у життєдіяльності людини.

Проблему взаємозв'язку інтелектуальної та емоційної сфер особистості у своїх працях досліджували Б. Анан'єв, Л. Виготський, С. Рубінштейн та інші науковці. Особливу увагу проблемі співвідношення афекту й інтелекту приділяв Л. Виготський, який розглядав її як одну з ключових проблем психології та важливу основу теорії психічного розвитку особистості. На думку вченого, єдність емоційної та інтелектуальної сфер проявляється, по-перше, у їх постійній взаємодії та взаємовпливі на всіх етапах психічного розвитку людини, а по-друге – у динамічному характері цього взаємозв'язку, коли кожному рівню розвитку мислення відповідає певний рівень розвитку афективної сфери. Дослідник критично ставився до спроб відокремити мислення від емоцій, вважаючи такий підхід штучним і недостатньо обґрунтованим.

Подальший розвиток ідея єдності афекту та інтелекту отримала у працях С. Рубінштейна. Учений підкреслював, що мислення як реальний психічний процес поєднує у собі інтелектуальний та емоційний компоненти, а сама емоція також містить інтелектуальний зміст [1]. Таким чином, емоційна та когнітивна сфери розглядалися ним як взаємопов'язані й невіддільні складові психічної діяльності людини.

На думку О. Верігової, мисленнєва діяльність людини нерозривно пов'язана з емоційними процесами, серед яких афекти, емоції та почуття [2]. Результати проведених ученим досліджень засвідчили не лише наявність емоційної регуляції мислення, а й те, що емоційна активація є важливою умовою ефективної інтелектуальної діяльності. Такі переживання, як подив, сумнів чи радість від досягнутого результату, активізують пізнавальний пошук, посилюють мотивацію та стимулюють прагнення завершити розпочату діяльність.

Питання значення та розвитку інтелектуальних почуттів у процесі пізнавальної діяльності досліджував також В. Поплужний. Учений дійшов висновку, що інтелектуальні почуття відображають ставлення людини як до об'єкта пізнання, так і до самого процесу пізнавальної діяльності [7]. На відміну від естетичних чи моральних почуттів, у яких переживається зміст того, що пізнається, інте-

лектуальні почуття пов'язані з переживанням особливостей самого процесу пізнання та способів його здійснення.

Проблему емоційного інтелекту досліджували і низка науковців пострадянського періоду. Як от, Д. Люсін розробив одну з найбільш цитованих моделей емоційного інтелекту, де визначає його як здатність до розуміння власних та чужих емоцій, а також управління ними. Він розділяє його на внутрішньоособистісний та міжособистісний. І. Андреева активно досліджує емоційний інтелект в контексті професійної діяльності, розробила методики для оцінки емоційного інтелекту та вивчає його гендерні особливості; О. Власова займається вивченням структури емоційного інтелекту, його ролі в соціальній компетентності та психологічній адаптації особистості; М. Манойлова досліджує його як психолого-педагогічний феномен, акцентуючи увагу на його розвитку в системі освіти, зокрема у студентів; Е. Носенко аналізує роль емоційного інтелекту як чинника психологічного благополуччя особистості, а також його зв'язок з автентичністю; С. Дерев'янка спеціалізується на розробці та адаптації діагностичного інструментарію для вимірювання рівня емоційного інтелекту; Г. Гарскова вивчала показники емоційного інтелекту в контексті розуміння емоційного стану іншої людини та соціальної адаптації.

Щодо структури інтелекту, то за концепцією Г. Гарднера її слід розглядати через призму двох компонентів – внутрішньоособистісного, який пов'язаний із усвідомленням та регуляцією власних емоцій і міжособистісного, спрямованого на розуміння емоційних станів інших людей [9]. Внутрішньоособистісний компонент охоплює самосвідомість, здатність до рефлексії, адекватну самооцінку, самоконтроль та мотивацію досягнення. Міжособистісний компонент включає емпатію, толерантність, комунікативні здібності, конгруентність і здатність до діалогічної взаємодії.

Водночас варто підкреслити, що наукові підходи до трактування структури емоційного інтелекту серед дослідників є неоднорідними та відзначаються значним різноманіттям.

У межах *моделі здібностей* Джон Майер та Пітер Саловей виокремили чотири ключові складові емоційного інтелекту [13]. Перший компонент – розпізнавання емоцій, що передбачає здатність помічати емоційні стани, правильно їх визначати, адекватно виражати, а також відрізнити щирі переживання від удаваних.

Другий компонент полягає у використанні емоцій для підвищення результативності мислення та інтелектуальної діяльності. Йдеться про вміння спрямовувати увагу на значущі події та викликати емоційні стани, які допомагають ефективно розв'язувати завдання.

Третім компонентом є розуміння емоцій, що охоплює усвідомлення взаємозв'язку між емоціями, мисленням і поведінкою, здатність визначати причини виникнення переживань та осмислювати їх значення.

Четвертий компонент – управління емоціями, який включає здатність контролювати емоційні прояви, послаблювати негативні переживання та підтримувати розвиток позитивних емоційних станів.

Кожна із зазначених складових містить когнітивні здібності, спрямовані як на усвідомлення власної емоційної сфери, так і на розуміння емоцій та переживань інших людей.

У межах *змішаної моделі* емоційний інтелект трактується як поєднання інтелектуальних здібностей та особистісних характеристик. Зокрема, Рувен Бар-Он виокремив п'ять основних компонентів емоційного інтелекту, кожен із яких охоплює певні індивідуально-психологічні якості [2].

Перший компонент – самопізнання, що включає усвідомлення власних емоційних станів, впевненість у собі, самоповагу, прагнення до самореалізації та незалежність.

Другий компонент пов'язаний із навичками міжособистісної взаємодії та охоплює емпатію, соціальну відповідальність і здатність до взаєморозуміння з іншими людьми.

Третім компонентом є адаптаційні здібності, які передбачають уміння ефективно розв'язувати проблеми, адекватно оцінювати життєві ситуації та швидко пристосовуватися до нових умов.

Четвертий компонент – управління стресом, що характеризується здатністю зберігати емоційну стійкість і контролювати імпульсивні реакції у складних ситуаціях.

П'ятий компонент відображає переважання позитивного емоційного фону та включає оптимістичне ставлення до життя, переживання щастя і позитивне сприйняття навколишньої дійсності.

Г. Гарскова, обгрунтовуючи сутність поняття емоційного інтелекту, його специфіку порівняно із загальним інтелектом та роль у життєдіяльності людини, визначає його як здатність особистості усвідомлювати емоційно зумовлені ставлення та регулювати емоційну сферу шляхом інтелектуального аналізу й узагальнення [7]. Значна кількість науковців розглядають емоційний інтелект як комплекс ментальних здібностей, пов'язаних із розпізнаванням, розумінням та інтерпретацією емоційних проявів.

Д. Люсін трактує емоційний інтелект як здатність людини усвідомлювати власні емоції та емоції інших людей, а також ефективно керувати ними [5]. Науковець наголошує, що емоційний інтелект доцільно розглядати передусім як когнітивну здібність, не включаючи до його структури особистісні риси, які можуть лише опосередковано впливати на

успішність розуміння емоційної сфери, але не становлять її безпосередніх компонентів.

У своїх працях дослідник також підкреслює взаємозв'язок здатності до усвідомлення й регуляції емоцій із загальною орієнтацією особистості на емоційну сферу, інтересом до внутрішнього світу людини, схильністю до психологічного аналізу поведінки та системою цінностей, пов'язаних із емоційними переживаннями. У зв'язку з цим емоційний інтелект розглядається як багатовимірний конструкт, що поєднує когнітивні здібності та індивідуально-особистісні характеристики. Учений зазначає, що емоційний інтелект формується в процесі розвитку особистості під впливом низки чинників, які визначають рівень його сформованості та індивідуальну своєрідність.

Серед основних факторів дослідник виокремлює:

- когнітивні здібності, зокрема швидкість і точність опрацювання емоційної інформації;
- сприйняття емоцій як значущої цінності та важливого джерела інформації про себе й інших людей;
- індивідуальні особливості емоційної сфери, зокрема емоційну стійкість, чутливість та інші характеристики емоційності.

У межах нашого дослідження ми умовно спираємося саме на цю модель емоційного інтелекту.

Варто зазначити, що емоційна сфера має ключове значення у процесі сприйняття музичних творів, а рівень розвитку емоційного інтелекту виступає одним із провідних чинників формування естетичного сприйняття мистецтва загалом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведений теоретичний аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що емоційний інтелект є важливим психологічним чинником творчої самореалізації особистості у мистецькій діяльності. Сучасні підходи до трактування цього феномену засвідчують його багатоконтактний характер та тісний взаємозв'язок із когнітивною, емоційною й особистісною сферами людини. У працях зарубіжних і вітчизняних дослідників емоційний інтелект розглядається як здатність до усвідомлення, розуміння, інтерпретації та регуляції власних емоцій і емоцій інших людей, що забезпечує ефективну міжособистісну взаємодію та успішність професійної діяльності.

Узагальнення наукових підходів дозволяє зробити висновок, що розвиток емоційного інтелекту є необхідною умовою професійного становлення та творчої самореалізації особистості у мистецькій діяльності. Це актуалізує потребу подальших досліджень проблеми емоційного інтелекту в контексті мистецької освіти, а також пошуку ефективних психолого-педагогічних умов його розвитку у майбутніх фахівців мистецької сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Августюк М. М. Методичні поради до підвищення рівня емоційного інтелекту в здобувачів вищої освіти. Острог: Вид-во Національного університету "Острозька академія", 2022. 94 с.

2. Верітова О. С. Розвиток емоційного інтелекту майбутніх педагогів вищої школи в процесі магістерської підготовки: Дис. ... канд. пед. н. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Запоріжжя: Класичний приватний у-т, 2019. 235 с. URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/VeritovaDis.pdf

3. Гоулман Данієл. Емоційний інтелект. К.: Vivat, 2018. 512 с.

4. Костюк А. В. Емоційний інтелект та шляхи його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2(1). С. 85–89.

5. Куценко Я. М. До проблеми формування емоційного інтелекту. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України* / [за ред. С. Д. Максименка]. Т. XIV, част. 2, 2012. С. 158–168.

6. Ляш О. Емоційний інтелект як предмет психологічних досліджень. *Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України*, 2013. Випуск 22. С. 324–335.

7. Пророк Н. В., Куценко Я. М. Специфіка емоційного інтелекту і психологічної готовності до соціономічних професій у представників цих професій. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка* / [за ред. С. Д. Максименка]. К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2015. Т. X. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. Вип. 27. С. 471–482.

8. Creech A., Doland A. Hodges, Hallam S. (2021). *Routledge International Handbook of Music Psychology in Education and the Community*. New York.

9. Gardner H. (1999). *Intelligence reframed: multiple intelligences for the 21st century*. Basic Books, New York, ISBN 0-465-02610-9.

10. Goleman D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books. 352 p.

11. Izard, C. E. (1994). Innate and universal facial expressions: Evidence from developmental and cross-cultural research. *Psychological Bulletin*, 115, pp. 288–299.

12. Klaus R. Scherer and MARCEL R. Zentner. (2001). Emotional effects of music: production rules. Music and emotion: theory and research. Oxford; New York: Oxford University Press. pp. 361–392. URL: <http://charris.ucsd.edu/SchererZentner.pdf>

13. Mayer J. D., Salovey P. (1993). The Intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*. V. 17. № 4. pp. 433–442.

REFERENCES

1. Avgustiuk M. (2022). *Metodychni porady do pidvyshchennia rivnia emotsiinoho intelektu v zdobuvachiv vyshchoi osvity*. [Guidelines for Improving Emotional Intelligence Among College Students]. Ostroh: Published by the National University of Ostroh Academy, 94p. [in Ukrainian].

2. Veritova O. (2019). *Rozvytok emotsiinoho intelektu maibutnikh pedahohiv vyshchoi shkoly v protsesi mahis-*

terskoi pidhotovky. [The Development of Emotional Intelligence in Future Higher Education Teachers During Their Master's Program]: Thesis ... for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences. 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Education. Zaporizhzhia: Classical Private University, 235 p. URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/VeritovaDis.pdf [in Ukrainian].

3. Daniel Goleman (2018). *Emotsiinyi intelekt*. [Emotional Intelligence]. Kyiv: Vivat, 512 p. [in Ukrainian].

4. Kostiuk, A. V. (2014). *Emotsiinyi intelekt ta shliakhy yoho rozvytku*. [Emotional Intelligence and Ways to Develop It]. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, Vol. 2(1), pp. 85–89. [in Ukrainian].

5. Kutsenko, Y. M. (2012). *Do problem formuvannia emotsiinoho intelektu*. [On the Problem of Developing Emotional Intelligence]. *Issues in General and Educational Psychology: Collection of Scientific Papers of the G. S. Kostiuk Institute of Psychology, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine* / [ed. by S. D. Maksymenko], Vol. XIV, Part 2, pp. 158–168. [in Ukrainian].

6. Lyashch O. (2013). *Emotsiinyi intelekt yak predmet psykholohichnykh doslidzhen* [Emotional Intelligence as a Subject of Psychological Research]. *Problems of Modern Psychology. Collection of Research Papers of Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University*, Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy, Issue 22, pp. 324–335. [in Ukrainian].

7. Prorok, N. V., & Kutsenko, Y. M. (2015). [The Specifics of Emotional Intelligence and Psychological Readiness for Socio-Economic Professions Among Practitioners of These Professions]. *Current Issues in Psychology: Collection of Scientific Papers of the G.S. Kostiuk Institute of Psychology* / [ed. by S.D. Maksymenko]. Kyiv: State Enterprise "Information and Analytical Agency," 2015. Vol. X. Psychology of Learning. Genetic Psychology. Medical Psychology. No. 27, pp. 471–482. [in Ukrainian].

8. Creech, A., Doland, A. Hodges, Hallam, S. (2021). *Routledge International Handbook of Music Psychology in Education and the Community*. New York. [in English].

9. Gardner, H. (1999). *Intelligence reframed: multiple intelligences for the 21st century*. Basic Books, New York, ISBN 0-465-02610-9. [in English].

10. Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books. 352 p. [in English].

11. Izard, C. E. (1994). Innate and universal facial expressions: Evidence from developmental and cross-cultural research. *Psychological Bulletin*, 115, pp. 288–299. [in English].

12. Klaus, R. Scherer and MARCEL, R. Zentner. (2001). Emotional effects of music: production rules. Music and emotion: theory and research. Oxford; New York: Oxford University Press. pp. 361–392. URL: <http://charris.ucsd.edu/SchererZentner.pdf> [in English].

13. Mayer, J. D., Salovey, P. (1993). The Intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*. V. 17. No. 4. pp. 433–442. [in English].

Стаття надійшла до редакції: 05.06.2026

Прийнято до друку: 27.07.2026

Опубліковано: 08.09.2026